

E-kirja avuksi kurssikirjapulaan?

Posted on [31.1.2011](#) by [helehilt](#)

Toimivat kurssikirjapalvelut ovat merkittävä opintososiaalinen etu yliopisto-opiskelijoille. Helsingin yliopiston kirjaston asiakkaille suunnattujen käyttäjäkyselyiden vastauksista käy ilmi, että myös opiskelijat arvostavat mahdollisuutta saada tarvitsemansa tenttikirjat lainaksi niiden ostamisen sijaan. Niin ikään opiskelija-asiakkaiden antaman kriittisen palautteen kärki kohdistuu kurssikirjoihin: kirjaston hankkimat nidosmäärät eivät riitä kaikille tentteihin valmistautuville.

Kurssikirjapula ei sinänsä ole tämän ajan ilmiö; Opiskelijakirjaston historiankirjat kertovat, että asiakkaat ovat valitelleet kurssikirjojen puutetta kirjaston olemassaolon alkumetreiltä koko sen pitkän historian ajan. Kaikesta huolimatta suomalaiset yliopisto-opiskelijat ovat onnekkaampia kuin useimmat opiskelijat kautta maailman, sillä edes muissa Pohjoismaissa yliopistokirjastoilla ei ole varaa tai politiikkaa tarjota samassa määrin kurssimateriaalia kuin meillä Suomessa.

Lainattava kurssikirja on loistava tuote, mutta sen saatavuus on ainakin ajoittain huono. Jos massatenttiin osallistuu esimerkiksi kaksisataa opiskelijaa, on kirjaston mahdotonta hankkia jokaiselle oma tenttikirjapaketti lainattavaksi. Kurssikirjojen saatavuutta on Helsingin yliopiston kirjastossa tosin viime vuosina parannettu ostamalla resurssien puitteissa lisäkappaleita kaikkein kysytyimpiin kirjoihin, mutta käytetyimpien kirjojen pitkät varausjonot ovat silti jäljellä.

Opettajat valitsevat kurssiensa tenttivaatimuksiin kuuluvat kirjat. Toisinaan joukossa on myös loppuunmyytyjä tai toistaiseksi julkaisemattomia teoksia, joita kirjaston on vaikea tai mahdoton hankkia. Yliopiston käytössä oleva e- kirjasto sisältää paljon eri tieteenalojen aineistoja, joita toivoisi opettajien hyödyntävän kurssimateriaalina.

”Tenttikirjoja on toivottoman vähän ja etenkin päätenttikieroksilla teoksia on hyvin mahdotonta saada” (Asiakaskyselyn palautteesta 2010.)

”Etenkin kurssi- sekä menetelmäkirjallisuuden saatavuus on usein heikkoa, sellaisten teosten, jotka ovat jatkuvasti nollassa eli kaikki yksilöt lainassa, kappalemääriä pitäisi lisätä.” (Asiakaskyselyn palautteesta 2010.)

Kirjasto on hakenut parannusta kirjojen saatavuuteen hankkimalla kurssikirjoista myös e-kirjan aina, kun sellainen on ollut saatavana. E-kirjojen tarjonta, käyttöalustat, käyttöehdot ja hinnoittelumallit vaihtelevat eri palveluntarjoajien kesken suuresti ja ovat paljolti vasta muotoutumassa.

Ei ole olemassa yhtä e-kirjakauppiasta, jonka valikoimiin kuuluisivat kaikki markkinoilla olevat e-kirjat. Erityisesti kotimaisia e-kirjoja on ollut vähän tarjolla ja varsinkin kotimaisten e-kirjojen välittäjiä todella vähän. Tästä johtuen vaihtoehtoja e-kirjatoimittajan suhteen varsinkaan kotimaista e-kirjaa hankittaessa ei läheskään aina ole.

Kirjastolla on tällä hetkellä sopimus muutaman e-kirjatoimittajan kanssa, joilla jokaisella on oma sisällöllinen tarjontaprofiilinsa. Eri kustantajilla ja välittäjillä on käyttöehtonsa ja -rajoituksensa, joiden puitteissa kirjaston tulee toimia tarjotessaan hankkimiaan e-kirjoja asiakkaitensa käyttöön. Käyttöehtoihin sisältyy yleensä tulostamiseen liittyviä rajoituksia eikä e-kirjaa voi pääsääntöisesti kaukolainata.

E-kirjalla on useita ominaisuuksia, jotka tekevät siitä sekä kirjaston että asiakkaan kannalta perinteistä painettua kirjaa kätevämmän. E-kirjojen hankintaprosessi on huomattavan nopea: kirjaston tekemän tilauksen jälkeen asiakkaalla on kirja käytettävissä muutaman päivän kuluttua, parhaimmillaan saman vuorokauden aikana.

E-kirjaa voi lukea samanaikaisesti rajaton määrä yliopiston väkeä, eikä lukemista varten tarvitse tehdä edes matkaa kirjaston tiloihin. Kirjan lukemiseen tarvitaan vain tietokone, nettiyhteys ja Helsingin yliopiston tietotekniikka- ja verkkopalvelujen käyttöluupa.

Yhden e-kirjavälittäjämme (kotimainen Ellibs) palvelumalli poikkeaa ratkaisevasti muista. Palvelumalli tuli markkinoille e-kirjatarjonnan varhaisvaiheessa ja se jäljittelee painetun kirjan lainaamista kirjastosta. Välittäjä tarjoaa palvelunsa kautta kirjastolle ostettavaksi ”e-niteitä” eli käytännössä yhtäaikaisia lukuoikeuksia kyseiseen e-kirjaan hankitun määrän mukaisesti.

Asiakkaat puolestaan ”lainaavat” e-kirjan tietyksi ajaksi käyttöönsä kirjastokortillaan, jolloin se on muiden mahdollisten tarvitsijoiden ulottumattomissa. Ennen tenttiä voi siis käydä, että kaikki kirjaston hankkimat niteet – sekä paperiset että e-kirjat – ovat lainassa ja opiskelija ei saa kirjastosta käsiinsä tarvitsemaansa kirjaa.

Mahdollisesti tämän e-kirjapalvelun käyttökokemus on innoittanut **Osmo Soininvaaran** blogikirjoitukseen [”Bitit pääsivät loppumaan”](#). Blogissa kuvailtu epäonninen tenttiin valmistautuminen olisi voinut saada uuden käänteeseen, jos asiakas olisi huomannut ottaa yhteyttä kirjastoon ja tehdä hankintaesityksen.

Kirjastossa olisi voitu arvioida lisäkappaleiden hankintamahdollisuutta. Ellibs toimii yleensä hyvin nopeasti ja sitä kautta hankittava e-kirja olisi voitu saada käyttöön paljon lyhyemmässä ajassa kuin painettu kirja parhaimmillaankin.

”Mielestäni uusien teoksien hankinnan voisi keskittää nimenomaan elektroniseen aineistoon. Nyt elektronisia kirjoja on jonkin verran, mikä on hyvä asia, mutta kirjaston pitäisi ottaa asiakseen oikean ja kattavan elektronisen aineiston hankkimisen. Monille, kuten minulle, on aivan yksi ja sama asia, lukeeko kirjan ruudulta vai paperilta.” (Asiakaskyselyn palautteesta 2010.)

”Lisää kurssikirjoja saataville, joko sähköisesti tai kirjoina”. (Asiakaskyselyn palautteesta 2010.)

Toistaiseksi kustantajat ovat olleet haluttomia tarjoamaan kurssikirjoja e-kirjoina. Liekö tähän syynä se, että he pelkäävät painettujen niteiden myynnin romahtavan? Käytännössä voi kuitenkin käydä niin, että jos kurssikirjasta on tarjolla e-versio, voi se lisätä painettujen kappaleiden myyntiä. Tämän olettaisi rohkaisevan jatkossa kustantajia lisäämään kurssikirjojen tarjontaa e-kirjoina.

Kirjoittajat

Seija Karvanen

kirjastonhoitaja

Keskustakampuksen kirjasto

Helsingin yliopiston kirjasto

Anneli Partanen

palvelupäällikkö

Hankinta- ja metadatapalvelut

Helsingin yliopiston kirjasto

Kuvat

Helena Hiltunen